

БАЙРАМОВ

Ешгін Алі Оғли
petrol09@i.ua

УДК 330.1

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

TAXATION LEVERS OF STATE ENCOURAGEMENT OF INNOVATIVE VENTURES ENTITIES' ACTIVITIES

аспірант кафедри економіки підприємства, фінансів та фінансово-економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини

У сучасних умовах спеціальні режими оподаткування не орієнтовані на розвиток суб'єктів інноваційного підприємництва. Зазначається, що важливою передумовою ефективного використання податкових важелів є формування відповідного механізму податкового стимулювання інноваційних процесів, який би забезпечував високу інноваційну активність підприємницьких структур. Автором вказується на необхідність диференціації методів державної підтримки інновацій залежно від етапу їх життєвого циклу. З метою активізації інноваційної діяльності, обґрунтована доцільність застосування зниженої на 50% ставки податку на прибуток підприємств та ставки єдиного податку для фізичних і юридичних осіб.

В современных условиях специальные режимы налогообложения не ориентированы на развитие субъектов инновационного предпринимательства. Указывается, что важной предпосылкой эффективного использования налоговых рычагов является формирование механизма налогового стимулирования инновационных процессов, который бы обеспечил высокую инновационную активность предпринимательских структур. Автором акцентируется внимание на необходимости дифференциации методов государственной поддержки инноваций в зависимости от этапа их жизненного цикла. С целью активизации инновационной деятельности, обоснована целесообразность применения сниженной на 50% ставки налога на прибыль и ставки единого налога для физических и юридических лиц.

In modern conditions special taxation schemes are not focused on the development of innovative ventures entities. It has been noted, that the development of corresponding scheme of innovative processes taxation encouragement, which could provide high enterprise innovative activity, is an important precondition of taxation levers efficient use. The author points at the necessity of innovations support of state methods depending on the stage of innovations life cycle.

Ключові слова: податок, державне регулювання, інновація, підприємництво, ефективність

Ключевые слова: налог, государственное регулирование, инновация, предпринимательство, эффективность

Keywords: tax, government regulation, innovation, entrepreneurship, effectiveness

ВСТУП

Перехід економіки України до високо-технологічних укладів значно ускладнюється без реалізації державної політики стимулювання інноваційного підприємництва. Це визначається тим, що фінансування інноваційної діяльності, враховуючи її специфіку, характеризується підвищеним ступенем ризику.

Окрім того, різні форми державної підтримки сприяють зменшенню вартості інвестицій в інновації, що стає додатковим стимулом для інвесторів в процесі прийняття рішення [1].

Спеціальні режими оподаткування, в рамках яких, в основному, реалізується податкове стимулювання бізнесу, не орієнтовані на розвиток інноваційних

організацій. Тобто, необхідно визнати, що з урахуванням існуючих економічних реалій в Україні не використовуються повною мірою світові досягнення у сфері податкового впливу на інноваційний розвиток бізнесу [2]. Саме тому, важливою передумовою ефективного використання податкових важелів є формування відповідного механізму податкового стимулювання інноваційних процесів, який би забезпечував високу інноваційну активність підприємницьких структур.

Результатам наукових розвідок питань, пов'язаних із функціонуванням податкової системи, застосуванням спеціальних режимів оподаткування присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників.

Серед вчених, які досліджували зазначену проблематику доцільно виділити наукові публікації З. Варналія, А. Крисоватого, М. Кизими, П. Курмаєва, В. Маргасової та багатьох інших. Разом з тим, доцільною є розробка рекомендацій щодо активізації діяльності суб'єктів інноваційного підприємництва у результаті застосування податкових важелів.

МЕТА РОБОТИ

Метою даної статті є формування методичного підходу до обґрунтування доцільності використання податкових важелів державного стимулювання діяльності суб'єктів інноваційного підприємництва.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використовувалися методи: абстрагування та узагальнення - для визначення ролі інструментарію державної підтримки у процесі

активізації діяльності суб'єктів інноваційного підприємництва; порівняльного аналізу – з метою визначення ефективності податкових важелів державної підтримки інноваційної діяльності в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інноваційний процес як об'єкт державного регулювання складається з декількох взаємозалежних послідовних стадій (етапів), що утворюють його життєвий цикл. Враховуючи те, що кількість та тривалість цих стадій може бути різною, тому й інтенсивність, методи державної підтримки інновацій повинні бути диференційовані за етапами життєвого циклу інновацій. Причому кожен з етапів повинен мати свій оригінальний набір важелів державної підтримки (табл. 1).

Таблиця 1

Важелі державної підтримки інноваційної діяльності [розроблено автором]

Номер етапу	Назва етапу	Важелі державної підтримки
1	Формування ідеї	Організаційні
2	Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи	Податкові, організаційні, фінансові
3	Впровадження інновацій	Податкові, економічні, фінансові, організаційні
4	Зростання	Організаційні, економічні
5	Занепад	-

Узагальнення наукових підходів [3; 4; 5] дозволило нам виділити два основні етапи інноваційного циклу, на яких застосування податкових важелів є найбільш доцільним та спроможне збільшити суму власних фінансових ресурсів суб'єктів інноваційного підприємництва за рахунок зменшення податкового навантаження. Мова йде про етапи: науково-дослідні роботи та впровадження інновацій.

Важливість виокремлення стадій життєвого циклу інновацій при застосуванні пільгового оподаткування обумовлюється розміром інвестицій на кожному етапі та, відповідно, втрат суб'єкта інноваційної діяльності. Мотиваційна складова державної підтримки інновацій буде мати результат при підтримці найбільш витратних стадій ЖЦП [4, С.24].

На першому етапі інноваційного процесу проводяться дослідження, метою яких, в основному, є отримання ідеї, нових знань, виявлення нових закономірностей. Також, на даному етапі проводяться маркетингові дослідження, попередня оцінка необхідного обсягу фінансування тощо.

Важливим питанням є необхідність чіткого визначення кола суб'єктів інноваційного підприємництва, які мають право на застосування спеціального режиму оподаткування.

На сьогоднішній день, суб'єкт господарювання набуває статусу інноваційного за умови, якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція [6].

Логіка дотримання принципів застосування податкових важелів державної підтримки інноваційного підприємництва потребує

удосконалення критеріїв віднесення до суб'єктів господарювання, які мають статус інноваційного та можуть претендувати на застосування спеціального режиму оподаткування.

Цікавим є науковий підхід дослідника І. Хандюка [7], у рамках якого пропонується встановити трьохступеневу залежність розміру податкових пільг від питомої ваги реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі.

Разом з тим, запропонований підхід достатньо важко практично реалізувати, він потребуватиме додаткових матеріальних та інших (часу) витрат на податковий облік і ведення спеціального рахунку тощо. До того ж, у даному випадку, наявність шкали пільгового оподаткування та безстроковість його застосування, потенційно, може сприяти зростанню зловживань та формуванню «утриманських» настроїв.

Нами пропонується удосконалити критерії, яким повинен відповідати суб'єкт підприємницької діяльності, що здійснює інноваційну діяльність та може використовувати спеціальний режим оподаткування (податкові пільги).

Саме тому, ми пропонуємо використовувати 3 обов'язкових критерії та 2 уточнюючих. До обов'язкових віднесено:

- реєстрація відповідними структурними підрозділами Державної фіскальної служби (або іншим уповноваженим органом) в якості платника, який використовує спеціальний режим оподаткування;

- відсутність податкової заборгованості;

- відсутність підстав для поширення норм Закону України «Про відновлення платоспроможності

боржника або визнання його банкрутом» № 2343-ХП від 14.05.1992.

До уточнюючих критеріїв запропоновано віднести:

- для новостворених - відповідність виду діяльності суб'єкта господарювання секціям та розділам КВЕД, які прямо пов'язані із випуском інноваційної продукції та/або продукту (наприклад, окремі групи секцій С «Переробна промисловість», J «Інформація та телекомунікації», М «Професійна, наукова та технічна діяльність», S «Надання інших видів послуг» та інші);

- для функціонуючих не менше, ніж 4 квартали - питома вага доходів від здійснення господарської діяльності з реалізації інноваційної продукції (продуктів), послуг за фактичний період функціонування становить не менше 60% всіх отриманих доходів, що, відповідно, відображено у формах звітності.

Ми не можемо повною мірою погодитися із тим, що фінансування науково-дослідних робіт може здійснюватися за рахунок державних коштів (прямого державного фінансування), оскільки даний підхід, викладений у [4; 8] негативно впливає на конкурентну боротьбу, є не прозорим та, апіорі, корупційним.

На нашу думку, на даному етапі інноваційного циклу, серед інструментів пільгового оподаткування доцільно застосовувати знижену на 50% ставку єдиного податку для фізичних і юридичних осіб.

Пільгове оподаткування прибутку на даному етапі буде мати деструктивний ефект для суб'єктів інноваційного підприємництва, оскільки зменшує зацікавленість у результатах діяльності, знижує ефективність мотиваційних механізмів.

Для суб'єктів інноваційного підприємництва, які обрали спрощену систему оподаткування і звітності, важливим чинником є ставка єдиного податку. Враховуючи вищезазначене, на даному етапі інноваційного циклу, податкове стимулювання може ефективно здійснюватися, в основному, за рахунок зміни ставки єдиного податку.

Для більшості виробничих підприємств цей етап також є початковим. Адже протягом нього підприємство здійснює витрати.

З початком комерційної реалізації проекту, випуском інноваційної продукції/послуг, суб'єкт господарювання починає отримувати доходи, однак, в цілому, протягом терміну повернення інвестицій, проект не буде генерувати прибуток.

Даний інтервал часу – від науково-дослідних робіт до моменту початку повернення інвестицій – становить, так званий, інноваційний лаг [4, С.24]. Саме в цей період найбільш доцільною є реалізація заходів державної підтримки щодо стимулювання інноваційної активності підприємницького сектора. Пріоритетним для підприємств реального сектора, що впроваджують інновації, виступає 50% зменшення ставки податку на прибуток.

Отже, на етапі промислового виробництва перевага має надаватися зменшенню бази оподаткування податком на прибуток (на суму витрат на інноваційну діяльність, створення, придбання НМА тощо) [5, С.300]. Ми не погоджуємося із тим, що аналогічні міркування справедливі відносно ПДВ. Для суб'єктів інноваційного підприємництва, які обрали спрощену систему оподаткування та звітності ефективною формою податкового стимулювання може вважатися коригування ставки єдиного податку.

Важливим, у процесі мотивації, є вибір саме тих інструментів, які матимуть найбільший вплив на суб'єктів та буде спонукати їх до активної участі в інноваційній діяльності.

Саме тому, для такого аналізу в якості податкових інструментів, що застосовуються у вітчизняній та закордонній практиці, було обрано такі: податкові канікули; звільнення від сплати конкретного податку (ПДВ, податок на прибуток підприємств, єдиний податок, збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів, єдиний соціальний внесок, акцизний збір).

Результати аналізу узгодженого з плановими завданнями Державної фіскальної служби наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Матриця узгодження інтересів Державної фіскальної служби та суб'єктів інноваційного підприємництва [розроблено автором]

Максимізація мотивації до високопродуктивної діяльності 100%	III Податкові канікули	VI єдиний податок	IX податок на прибуток підприємств, єдиний податок
	II ПДВ, податок на прибуток підприємств, єдиний податок, єдиний соціальний внесок	V ПДВ, податок на прибуток підприємств, єдиний податок	VIII ПДВ, податок на прибуток підприємств, єдиний податок, єдиний соціальний внесок
	I ПДВ, податок на прибуток підприємств, єдиний податок, збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	IV ПДВ, податок на прибуток підприємств, єдиний податок, збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів, єдиний соціальний внесок	VII ПДВ, податок на прибуток підприємств, єдиний податок, збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів, єдиний соціальний внесок, акцизний збір та інші
0 Максимізація податкових надходжень 100%			

Матриця узгодження інтересів характеризує ступінь реалізації інтересів Державної фіскальної служби та суб'єктів інноваційного підприємництва. Найбільш оптимальному варіанту узгодження інтересів відповідає ІХ квадрант. У даному випадку, з одного боку, не втрачаються основні податкові джерела формування бюджетів усіх рівнів, з іншого – зростають мотиваційні чинники до високопродуктивної інноваційної діяльності, оскільки податок на прибуток підприємств та єдиний податок суттєво залежать від результатів діяльності, стимулюючи, тим самим, суб'єктів інноваційного підприємництва.

ВИСНОВКИ

Отже, узагальнення матеріалів щодо обґрунтування доцільності використання податкових важелів державного стимулювання діяльності суб'єктів інноваційного підприємництва дозволяє сформулювати наступні висновки. Логіка дотримання принципів застосування податкових важелів державної підтримки інноваційного підприємництва дозволила нам удосконалити критерії, яким повинен відповідати суб'єкт інноваційного підприємництва, що може використовувати спеціальний режим оподаткування. Також, з метою активізації інноваційної діяльності, обґрунтована доцільність застосування зниженої на 50% ставки податку на прибуток підприємств та ставки єдиного податку для фізичних і юридичних осіб.

Список використаних джерел

1. Молдован О.О. Щодо доцільності запровадження податкових механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні [Електронний ресурс] / О.О. Молдован, Н.С. Медведкова. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1315/>

2. Виговська В.В. Напрями податкового стимулювання інноваційного розвитку малого бізнесу / В.В. Виговська, О.С. Азурова // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка. - 2013. - Вип. 4. - С. 99-103.

3. Курмаев П.Ю. Инновационно-воспроизводственный подход к регулированию региональной экономики / П.Ю. Курмаев // European Researcher. – 2013. – №1. – С.28-31.

4. Кизим М.О. Класифікація інструментів податкового стимулювання інновацій / М.О. Кизим, Л.В. Касьянова // Проблеми економіки. – 2012. - №4. – С.23-29.

5. Петровська І.П. Податкові пільги як спосіб стимулювання інноваційної діяльності в Україні / І.П. Петровська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. - 2013. - № 1. - С. 299-301.

6. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

7. Хандюк І. Роль пільгового оподаткування у стимулюванні інноваційних процесів в Україні / І. Хандюк // Менеджмент та підприємництво України: етапи становлення і проблеми розвитку. - Л.: Вид-во Нац. ун-т "Львів. політехніка", 2008. - С. 324-328.

8. Шевцов А. Розвиток венчурного підприємництва в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання [Електронний ресурс] / А. Шевцов, Р. Боднарчук, О. Гриненко. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/june2009/6.htm>

9. Курмаев П.Ю. Напрями підвищення ефективності заходів державного стимулювання розвитку інноваційного підприємництва / П.Ю. Курмаев, Е.А. Байрамов // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка». - Вип. 3. – Мукачів: МДУ, 2015. - С.102-107.